

Rijden onder invloed in de provincie Zuid-Holland, 1995-1996

Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten

R-97-37

M.P.M. Mathijssen

Leidschendam, 1997

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Documentbeschrijving

Rapportnummer: R-97-37
Titel: Rijden onder invloed in de provincie Zuid-Holland, 1995-1996
Ondertitel: Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten
Auteur(s): M.P.M. Mathijssen
Onderzoeksmanager: Mr. P. Wesemann
Projectnummer SWOV: 52.620
Opdrachtgever: Provinciaal Orgaan Verkeersveiligheid Zuid-Holland
De inhoud van dit rapport berust mede op gegevens die zijn verkregen uit een project dat is uitgevoerd in opdracht van de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijkswaterstaat.

Trefwoord(en): Drunkenness, driver, night, blood alcohol content, weekend, police, woman, man, surveillance, age, enforcement (law), behaviour, Netherlands.

Projectinhoud: Dit rapport doet verslag van onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Zuid-Holland, in vrijdag- en zaterdagnachten van het najaar van 1996.

Aantal pagina's: 13 p. + 11 p.
Prijs: f 17,50
Uitgave: SWOV, Leidschendam, 1997

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV
Postbus 1090
2260 BB Leidschendam
Telefoon 070-3209323
Telefax 070-3201261

Inhoud

1.	<i>Inleiding</i>	4
2.	<i>Opzet en uitvoering van het onderzoek</i>	6
2.1.	Opzet	6
2.2.	Steekproef	6
2.3.	Uitvoering	7
2.4.	Statistische analyse	7
3.	<i>Resultaten van het onderzoek</i>	9
3.1.	Alcoholgebruik naar dag van het weekend	9
3.2.	Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied	10
3.3.	Alcoholgebruik naar dag en tijdstip	10
3.4.	Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd	11
3.5.	Herkomst van overtreeders	11
3.6.	Alcoholgebruik naar politieregio	12
3.7.	Enquêteresultaten	12
4.	<i>Conclusies en aanbevelingen</i>	13
	<i>Bijlage 1 Enquêteformulier</i>	15
	<i>Bijlage 2 Toelichting WPM-analyse</i>	17
	<i>Bijlage 3 Tabellen 1 t/m 6</i>	19

1. Inleiding

Evenals in de jaren 1991 t/m 1995 heeft de SWOV in 1996, in nauwe samenwerking met de vier Zuid-Hollandse politieregio's, het alcoholgebruik van automobilisten in Zuid-Holland geïnventariseerd.

Het belangrijkste doel van het SWOV-onderzoek is het vaststellen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik van automobilisten en het opsporen van perioden, gebieden en groepen bestuurders met een verhoogd alcoholgebruik en/of een verhoogd risico op een alcoholongeval.

Het nauwkeurig volgen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik in het verkeer is voor het beleid van wezenlijk belang, omdat een relatief kleine toename van het rijden onder invloed al ernstige gevolgen voor de verkeersveiligheid kan hebben. Gegevens over eventuele speciale probleemgroepen of -gebieden kunnen worden gebruikt bij het opzetten van toezicht- en voorlichtingscampagnes rond alcoholgebruik in het verkeer.

Alcoholgebruik in het verkeer heeft een sterk negatieve invloed op de ongevalskans en de ernst van het letsel. Geen enkele andere enkelvoudige factor is als ongevalsoorzaak zo belangrijk als alcoholgebruik. Bestrijding van alcohol in het verkeer is dan ook terecht een speerpunt in het verkeersveiligheidsbeleid. En er is reden om de aandacht niet te laten verslappen: na een sterke vermindering van het rijden onder invloed vanaf het midden van de jaren tachtig was er in de eerste helft van de jaren negentig weer sprake van een geleidelijke toename. In 1991 was in weekendnachten 3,9% van de Nederlandse automobilisten onder invloed, in 1992 4,0%, in 1993 4,2% en in 1994 zelfs 4,9%.

Het jaar 1995 liet voor het eerst sinds jaren weer een lichte daling zien: 4,4% overtreders. Desalniettemin waren er in 1995 naar schatting minimaal 265 verkeersdoden en 2.000 in het ziekenhuis opgenomen verkeersgewonden te betreuen als gevolg van alcoholongevallen. De maatschappelijke kosten van de alcoholonveiligheid bedroegen in dat jaar naar schatting circa twee miljard gulden.

Veranderingen in het alcoholgebruik van verkeersdeelnemers en daarmee samenhangende veranderingen in de verkeersveiligheid zijn in Nederland alleen door middel van gedragsmetingen binnen redelijke termijn te detecteren.

Ongevallengegevens lenen zich minder goed voor dit doel; zij zijn niet alleen onvolledig maar ook in hoge mate onbetrouwbaar. Enquêtegegevens zijn voor het vaststellen van alcoholgebruik door automobilisten evenmin bruikbaar, omdat mensen nu eenmaal niet erg betrouwbaar rapporteren over hun eigen gedrag, zeker niet als er min of meer een taboe op dat gedrag rust. Men is dan sterk geneigd sociaal wenselijke antwoorden te geven. Bij vroeger rij- en drinkgewoontenonderzoek werden beweerd en feitelijk gedrag gelijktijdig onderzocht; de discrepanties waren vaak zeer groot.

Sinds 1970 voert de SWOV in nauwe samenwerking met de politie bijna elk najaar een onderzoek uit naar het alcoholgebruik van de Nederlandse automobilisten, het onderzoek 'Rij- en drinkgewoonten'. Dit is een zogenaamd standaardonderzoek, dat het mogelijk maakt ontwikkelingen in het alcoholgebruik van automobilisten van jaar tot jaar op de voet te volgen.

De metingen worden uitgevoerd in vrijdag- en zaterdagnachten.

Het onderzoek in Zuid-Holland maakt deel uit van dat landelijke onderzoek.

De opdracht voor het onderzoek is aan de SWOV verleend door het Provinciaal Orgaan Verkeersveiligheid Zuid-Holland en de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijkswaterstaat.

De onderzoeksgroep (automobilisten) en de onderzoekstijdstippen (weekendnachten) zijn indertijd uitgekozen op grond van hun grote bijdrage aan de alcoholonveiligheid. Bij tweederde van de geregistreerde alcoholongevallen in Nederland is het een automobilist die alcohol heeft gebruikt. En in weekendnachten gebeuren relatief veel alcoholongevallen: de vrijdag- en zaterdagavond, die 7% van de totale week uitmaken, nemen een kwart van de geregistreerde alcoholongevallen voor hun rekening. Andere perioden van de week met een relatief grote alcoholonveiligheid zijn de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur) en de zondagnacht: 30% van de ernstig gewonde alcoholslachtoffers in 14% van de week.

Het onderzoek heeft een unieke tijdreeks gegevens over het alcoholgebruik van Nederlandse automobilisten opgeleverd. Die gegevens zijn zowel voor landelijk als regionaal verkeersveiligheidsbeleid van belang. Behalve in schriftelijke verslagen aan de landelijke en regionale opdrachtgevers worden de resultaten ook opgenomen in BIS-V, het geautomatiseerde BeleidsInformatieSysteem over ontwikkelingen in een aantal belangrijke aandachtsgebieden voor het verkeersveiligheidsbeleid.

In de loop der jaren zijn diverse wijzigingen in de onderzoeksmethode doorgevoerd om de efficiëntie van het onderzoek te vergroten zonder de vergelijkbaarheid van de gegevens in de tijd aan te tasten. Zo is de landelijke steekproef ongeveer acht keer zo groot geworden als in de jaren zeventig en tachtig. De betrouwbaarheid van uitspraken over ontwikkelingen in het alcoholgebruik op provinciaal niveau is daardoor sterk toegenomen. Dit geldt vooral voor de relatief kleine groep zware drinkers met een sterk verhoogde ongevals- en letselskans.

De feitelijke uitvoering van het onderzoek gebeurt door controleteams van de politie, volgens richtlijnen die de SWOV heeft opgesteld. Zonder de medewerking van de politie zou het huidige onderzoek niet mogelijk zijn. De SWOV is de politie dan ook dankbaar voor haar medewerking, en voor het enthousiasme en de zorgvuldigheid waarmee de metingen steeds opnieuw worden uitgevoerd.

Naast de metingen van het alcoholgebruik van automobilisten voert de SWOV sinds 1993 een korte enquête uit onder de contactpersonen bij de politie. Die is bedoeld om enig inzicht te krijgen in de aard en omvang van het politietoezicht en in eventuele veranderingen daarin. De vragenlijst is als *Bijlage 1* in dit verslag opgenomen.

2. Opzet en uitvoering van het onderzoek

2.1. Opzet

Het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in weekendnachten is in 1996 in Zuid-Holland uitgevoerd door acht controleteams van de politie, twee per politieregio. De metingen waren zo goed mogelijk verdeeld naar urbanisatiegraad en geografisch gebied.

De onderzoeksperiode heeft zich uitgestrekt van 8 november 1996 tot 15 februari 1997. Vier metingen zijn uitgevoerd in een vrijdagnacht: in Den Haag, Gouda, Noordwijk en Zoetermeer. De vier overige metingen vonden plaats in een zaterdagnacht: in Rotterdam, op Voorne, in Dordrecht en in de Hoeksche Waard.

Elk politieteam voert in principe per avond/nacht alcoholcontroles uit op zes verschillende locaties, die in overleg met de SWOV zijn uitgekozen.

Op iedere locatie wordt drie kwartier achtereen gecontroleerd, waarna het team zich verplaatst naar de volgende locatie.

Bij de controles houdt de politie willekeurige automobilisten staande, die een blaastest moeten afleggen op een draagbare elektronische ademtester. Bij het onderzoek wordt gebruik gemaakt van testers met cijfermatige uitlezing van een exact BAG-promillage (BAG = bloedalcoholgehalte; de wettelijke BAG-limiet ligt in Nederland op 0,5 promille). De testers die in 1996 zijn gebruikt, zijn van het fabrikaat Dräger, typen Alcotest 7410 en 7410 Plus. Voor het gebruik van deze testers heeft het Gerechtelijk Laboratorium van het ministerie van Justitie toestemming verleend.

Van elke geteste automobilist registreert de politie het geslacht, de leeftijd en de uitslag van de test. Van overtreders die op het politiebureau de adem-analyse voor bewijsdoeleinden moeten ondergaan, registreert de politie bovendien de herkomst (i.c. de plaats waar de alcohol is geconsumeerd).

2.2. Steekproef

In vergelijking met 1995 zijn er in 1996 enkele belangrijke veranderingen in de steekproeftrekking doorgevoerd.

In 1995 is in slechts vier onderzoeksgebieden een meting in een vrijdag- of zaterdagnacht uitgevoerd. Daarnaast is toen, evenals in 1994, in vier onderzoeksgebieden een meting op een vrijdag- of zaterdagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur) uitgevoerd. Het doel hiervan was na te gaan, hoe het alcoholgebruik in beide perioden (weekendavonden en -nachten) zich tot elkaar verhoudt.

Een nadeel van deze opsplitsing is, dat een onvolkomenheid bij de metingen in één onderzoeksgebied een relatief groot effect kan hebben op de uitkomsten. Een dergelijke onvolkomenheid heeft zich in het najaar van 1995 inderdaad gemanifesteerd bij het onderzoek in weekendnachten. Daardoor gaven de resultaten van dat onderzoek een onderschatting van het werkelijke alcoholgebruik te zien.

In overleg met het Provinciaal Orgaan Verkeersveiligheid Zuid-Holland heeft de SWOV daarom besloten in 1996 geen metingen meer uit te voeren op weekendavonden. In alle acht onderzoeksgebieden zijn in 1996 metingen uitgevoerd in weekendnachten.

Een andere, minder belangrijke verandering is dat in 1996 geen meting is uitgevoerd in Vlaardingen (zoals in 1995 het geval was), maar in Rotterdam. Ook in 1995 was een meting in Rotterdam gepland, maar de Rotterdamse politie kon de toegezegde medewerking toen niet gestand doen. Dankzij de bereidwilligheid van de Vlaardingse politie kon in 1995 toch nog één nachtelijke meting in de politieregio Rotterdam-Rijnmond worden uitgevoerd. Vlaardingen is evenwel als onderzoeksgebied niet geheel vergelijkbaar met Rotterdam, onder andere omdat het als uitgaanscentrum minder van belang is. Mede daardoor zijn er in Vlaardingen waarschijnlijk minder rijders onder invloed op de weg dan in Rotterdam.

2.3. Uitvoering

Ook in 1996 leverde de uitvoering van de metingen in Rotterdam enige problemen op, doordat de toegezegde medewerking van de politie in eerste instantie werd herroepen. Uiteindelijk heeft de politie toch medewerking verleend, zij het op een later tijdstip dan oorspronkelijk gepland, namelijk in januari 1997 in plaats van in november 1996.

In Den Haag hebben zich soortgelijke problemen voorgedaan; de metingen daar zijn zelfs pas in februari 1997 uitgevoerd. Overigens zijn de metingen in deze beide onderzoeksgebieden voortreffelijk uitgevoerd, al hadden de controleteams een grotere omvang dan noodzakelijk was.

In de zes overige onderzoeksgebieden in Zuid-Holland hebben zich bij de metingen in 1996 geen belangrijke problemen voorgedaan.

De acht controleteams van de politie hebben eind 1996/begin 1997 in totaal 3.107 willekeurige automobilisten staande gehouden en getest.

In Gouda zijn de metingen op de laatste locatie vervallen; om hiervoor te corrigeren zijn de 31 waarnemingen van de voorlaatste locatie gedupliceerd en aan de steekproef toegevoegd. Daarmee kwam de totale Zuid-Hollandse steekproef op 3.138 records, hetgeen er twee-en-een-half keer zoveel zijn als in 1995.

2.4. Statistische analyse

De BAG-waarden van de automobilisten zijn ten behoeve van de analyse ingedeeld in vijf klassen:

1. < 0,2 promille (niet-drinkers);
2. 0,2-0,5 promille (lichte drinkers);
3. 0,5-0,8 promille (lichte overtreders);
4. 0,8-1,3 promille (zwaardere overtreders);
5. \geq 1,3 promille (zeer zware overtreders).

De indeling in een BAG-klasse gebeurt in principe op basis van de uitslag van de ademtest op straat. Bij de automobilisten die op het politiebureau een ademanalyse voor bewijsdoeleinden hebben ondergaan, is het op straat gemeten BAG zonodig gecorrigeerd. De uitslag van de ademanalyse wordt daartoe eerst ontdaan van zijn correctiefactor. Vervolgens wordt daar een waarde bij opgeteld om te corrigeren voor de afbraak van alcohol in het tijdsbestek tussen de ademtest op straat en de ademanalyse op het bureau. De gemiddelde afbraak bedraagt 0,15 promille per uur.

De verzamelde gegevens zijn geanalyseerd met behulp van het log-lineaire analyseprogramma WPM (Weighted Poisson Model). Met behulp daarvan wordt nagegaan of er in het alcoholgebruik van de bestuurders verschillen

bestaan naar jaar, gebied, dag en tijdstip, geslacht en leeftijd. In *Bijlage 2* wordt een korte toelichting gegeven op deze analysemethode.

In het kader van dit onderzoek is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

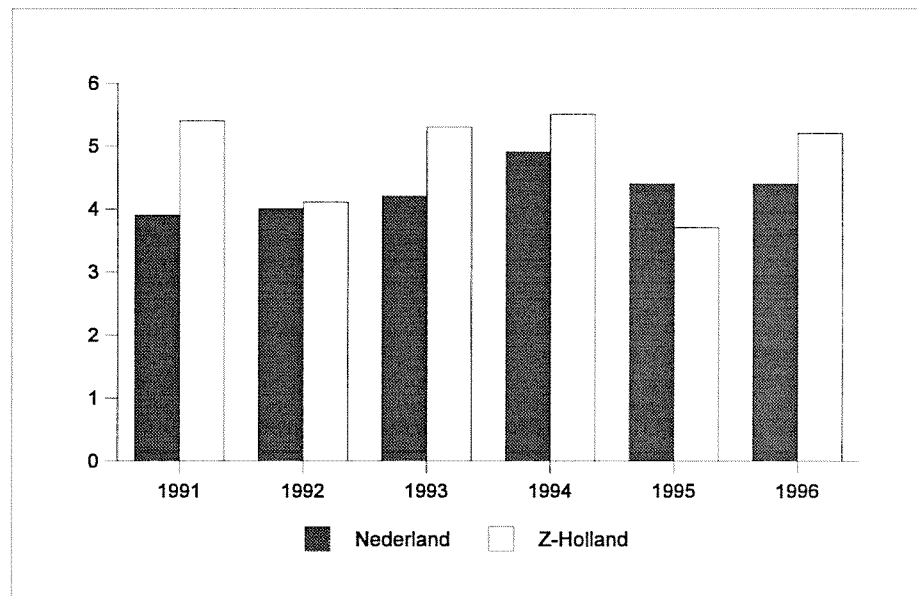
3. Resultaten van het onderzoek

De resultaten van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Zuid-Holland worden in dit hoofdstuk besproken aan de hand van de *Tabellen 1 t/m 6 uit Bijlage 3*. Behalve de resultaten van 1996 zijn daarin ook de resultaten van 1995 opgenomen. Waar dat nodig of nuttig is, worden ook resultaten van landelijk onderzoek besproken.

3.1. Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)

In 1996 is bij de Zuid-Hollandse automobilisten aanzienlijk meer alcoholgebruik aangetroffen dan in 1995. Het aandeel drinkers (BAG \geq 0,2‰) is toegenomen van 9,6% tot 11,0%, terwijl het aandeel overtreders van de wettelijke limiet is toegenomen van 3,7% tot 5,2%. Deze ogenschijnlijke verslechtering van de situatie kan echter geheel worden verklaard uit de problemen die zich in 1995 hebben voorgedaan bij de steekproeftrekking. In vergelijking met 1993 en 1994 (respectievelijk 5,3 en 5,5% overtreders) is het alcoholgebruik in Zuid-Holland licht, en niet statistisch significant, afgenomen.

In heel Nederland bedroeg het aandeel overtreders in het najaar van 1996 4,4%. In vergelijking daarmee is het beeld voor Zuid-Holland ongunstiger, al is het verschil net niet significant ($\chi^2 = 3.61$ bij $df = 1$; $Z = 1.90$).

Afbeelding 1. *Ontwikkeling van het aandeel rijders onder invloed in Nederland en de provincie Zuid-Holland, 1991-1996.*

In *Afbeelding 1* is de ontwikkeling van het aandeel overtreders in Zuid-Holland en in heel Nederland sinds 1991 weergegeven. Er is onder andere in te zien, dat het aandeel overtreders in Zuid-Holland de afgelopen jaren steeds wat groter was dan in heel Nederland (afgezien van de ‘uitbijter’ in 1995). Tussen 1992 en 1994 was in heel Nederland sprake van een licht stijgende tendens, maar in 1995 is die tot stilstand gekomen.

Ook het aandeel zwaardere overtreeders ($BAG \geq 0,8\%$) was in Zuid-Holland in 1996 wat groter dan in heel Nederland: 2,6% versus 2,1%.

Als we het rijden onder invloed in Zuid-Holland per weekendnacht bezien, blijkt dat er in de vrijdagnacht meer overtreeders worden aangetroffen dan in de zaterdagnacht, zowel procentueel als in absolute aantallen. In heel Nederland is dat eveneens het geval.

3.2. Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)

Opvallend is, dat in twee van de drie onderzoeksgebieden die zowel in 1995 als 1996 deel uitmaakten van de steekproef (Den Haag en de Hoeksche Waard), het aandeel overtreeders is afgenomen. In het derde onderzoeksgebied (Gouda) is sprake van een ogenschijnlijke toename. Maar waarschijnlijk was daar in 1995 sprake van een onderregistratie van overtreeders als gevolg van een verstoorde steekproeftrekking. In het verslag van het onderzoek in 1995 heeft de SWOV reeds het vermoeden uitgesproken dat het werkelijke aandeel overtreeders in Gouda rond de 6,4% zou liggen (het gemiddelde van de gemeten percentages in 1994 en 1995). De uitkomst van de Goudse meting in 1996 lijkt dat vermoeden te bevestigen, hetgeen tot de conclusie leidt dat het alcoholgebruik in Gouda vrij stabiel is maar wel op een relatief hoog niveau staat.

De hoogste percentages overtreeders zijn in 1996 aangetroffen in Noordwijk (9,4%) en op Voorne (8,4%), waarbij moet worden aangetekend, dat de overtreeders in Noordwijk gemiddeld veel meer hadden gedronken dan die op Voorne. Meer dan de helft van de overtreeders in Noordwijk bestond uit discotheekbezoekers.

In de Hoeksche Waard zijn in 1996 de minste overtreeders aangetroffen, hoewel ook daar een belangrijk deel van de geteste bestuurders afkomstig was uit een discotheek. Onder deze discotheekbezoekers is geen enkele aanhouding verricht. In de meeste auto's zaten passagiers die alcohol hadden gebruikt, maar de bestuurder was steevast alcoholvrij. De politie van de Hoeksche Waard voert regelmatig aselechte alcoholcontroles uit onder automobilisten die afkomstig zijn uit een discotheek, terwijl dat in Noordwijk maar mondjesmaat gebeurt.

3.3. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)

In 1996 was het aandeel overtreeders in Zuid-Holland in de vrijdagnacht groter dan in de zaterdagnacht: 5,9% versus 4,5%. Dit verschil is statistisch significant: $\chi^2 = 6.11$ bij $df = 1$; $Z = 2.47$).

Naarmate het later werd, nam het aandeel overtreeders in beide weekendnachten sterk toe: 3,1% tussen 22.00 en 24.00 uur, 5,3% tussen 0.00 en 2.00 uur en 8,8% tussen 2.00 en 4.00 uur. Ook deze verschillen zijn statistisch significant: $\chi^2 = 29.78$ bij $df = 2$; $Z = 4.64$ respectievelijk 2.94. En hoewel het verkeersaanbod laat in de nacht sterk afneemt, waren er na 2.00 uur 's nachts in absolute zin ruim anderhalf maal zoveel overtreeders op de weg als vóór middernacht.

Behalve het aandeel overtreeders nam ook de hoeveelheid geconsumeerde alcohol sterk toe naarmate het later werd: vóór middernacht had 1,1% van de Zuid-Hollandse bestuurders een $BAG \geq 1,3\%$; na 2.00 uur 's nachts was dat opgelopen tot 4,5%.

Zowel in Zuid-Holland als in heel Nederland zijn ook in eerdere jaren dergelijke verschillen naar dag en tijdstip aangetroffen.

3.4. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)

Mannelijke bestuurders waren in 1996 in Zuid-Holland ruim viermaal zo vaak onder invloed als vrouwelijke (6,3% tegen 1,5%). Dit verschil is statistisch significant: $\chi^2 = 22.70$ bij $df = 1$; $Z = 4.76$.

Bij de mannen is in 1996 het laagste percentage overtredders aangetroffen in de leeftijdsgroep onder de 25 jaar (3,4%). Het verschil met de overige mannelijke bestuurders (7,2% overtredders) is statistisch significant: $\chi^2 = 9.97$ bij $df = 1$; $Z = 3.16$.

Maar hoewel jonge mannelijke bestuurders in het algemeen minder vaak en minder veel drinken dan oudere, zijn zij verhoudingsgewijs toch vaker betrokken bij alcoholongevallen. In 1995 maakten mannen van 18 t/m 24 jaar 5% uit van de Nederlandse bevolking, 12% van alle geregistreerde doden en ziekenhuisopnamen ten gevolge van verkeersongevallen, en maar liefst 23% van alle geregistreerde doden en ziekenhuisopnamen ten gevolge van alcoholongevallen!

Het hoogste percentage overtredders is in 1996 in Zuid-Holland aangetroffen onder mannen van 35 t/m 49 jaar: 9,6%. Ook voor deze groep is het verschil met de overige mannelijke bestuurders (5,2% overtredders) statistisch significant: $\chi^2 = 14.98$ bij $df = 1$; $Z = 3.87$.

Onder de vrouwelijke bestuurders zijn in 1996 in Zuid-Holland eveneens de meeste overtredders aangetroffen in de leeftijdsgroep van 35 t/m 49 jaar (2,7%), maar gezien de kleine absolute aantallen mag hieraan niet al te veel betekenis worden gehecht. In de leeftijdsgroep van 50 jaar en ouder zijn in het geheel geen vrouwelijke overtredders aangetroffen.

De verschillen in alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, die in 1996 in Zuid-Holland zijn aangetroffen, komen overeen met het algemene beeld van de laatste jaren in zowel Zuid-Holland als heel Nederland.

In 1996 was, evenals in 1995, 76% van alle gecontroleerde bestuurders in Zuid-Holland van het mannelijk geslacht. In heel Nederland bedroeg het aandeel mannelijke bestuurders in beide jaren 73%.

3.5. Herkomst van overtredders (tabel 5)

De herkomst van overtredders wordt geregistreerd vanaf een BAG van 0,7 promille. Dat is de ondergrens waarbij een automobilist wordt overgebracht naar het bureau om de ademanalyse voor bewijsdoeleinden te ondergaan. De herkomstverdeling van de 52 bestuurders die in 1996 een BAG $\geq 0,7$ promille hadden, is als volgt:

- horecagelegenheid (bar, café, restaurant, disco)	61%
- bezoek/feestje	27%
- sportkantine	2%
- werk/thuis	7%
- overig/onbekend	3%

Ten opzichte van 1995 is het aandeel 'horeca' wat toegenomen (50% in 1995). Maar gezien het betrekkelijk kleine absolute aantal overtredders van wie de herkomst bekend is, moet aan deze verschuiving geen overdreven

grote waarde worden toegekend. In heel Nederland kwam in 1995 55% van de overtreeders uit een horecagelegenheid, en in 1996 59%.

3.6. Alcoholgebruik naar politieregio (tabel 6)

De meeste overtreeders zijn in 1996 aangetroffen in de politieregio Hollands Midden (7,6%), de minste in de politieregio Zuid-Holland-Zuid (2,3%). De score van Hollands Midden was in 1996 de hoogste van alle Nederlandse politieregio's.

Bovendien hadden de overtreeders in Hollands Midden gemiddeld veel meer alcohol gebruikt dan in de drie andere Zuid-Hollandse politieregio's.

3.7. Enquêteresultaten

Ook in 1996 heeft de SWOV weer een korte telefonische enquête uitgevoerd onder de politiecoördinatoren van het SWOV-onderzoek. De enquête is bedoeld om een globale indruk te krijgen van het toezichtniveau en van de aard van het toezicht. De enquêteresultaten per provincie zijn slechts beperkt bruikbaar vanwege de geringe steekproefomvang. Over de resultaten zal dan ook pas uitvoeriger worden gerapporteerd in het landelijke verslag dat na afloop van alle provinciale metingen wordt opgesteld.

De volgende globale resultaten van de Zuid-Hollandse enquête zijn echter wel het vermelden waard:

- In één van de acht onderzoeksgebieden is het toezichtniveau in 1996 duidelijk toegenomen (de Hoeksche Waard), in één duidelijk afgenomen (Dordrecht) en in de overige zes ongeveer gelijk gebleven.
- In de Hoeksche Waard was het toezichtniveau in 1996 het hoogst met acht geplande aselechte alcoholcontroles, dagelijks uitgevoerd aselekt toezicht door surveillanceteams en systematische controle op alcoholgebruik bij ongevallen. In Noordwijk, Gouda en Zoetermeer stond met name het aselechte toezicht (het testen van willekeurige verkeersdeelnemers) op een laag pitje. Den Haag, Rotterdam, Dordrecht en Voorne namen een middenpositie in.

Al met al lijkt het niveau van politietoezicht in de provincie Zuid-Holland in 1996 ongeveer gelijk gebleven te zijn aan dat van 1995.

4. Conclusies en aanbevelingen

De resultaten van het SWOV-onderzoek in 1996 laten zien, dat in Zuid-Holland meer automobilisten met (teveel) alcohol op achter het stuur zitten dan in de rest van Nederland. Maar er zijn grote verschillen naar politieregio.

Met name in de politieregio Hollands Midden is sprake van een zorgelijke situatie. Er is niet alleen het hoogste percentage overtreeders aangetroffen (7,6%), maar het gemiddelde alcoholgebruik per overtreder lag ook op een veel hoger niveau dan in de andere politieregio's. In de politieregio Zuid-Holland-Zuid daarentegen zijn relatief weinig rijders onder invloed aangetroffen (2,3%), merendeels met een betrekkelijk laag bloedalcoholgehalte (tussen 0,5 en 0,8‰).

De grote verschillen in alcoholgebruik tussen de politieregio's Hollands Midden en Zuid-Holland-Zuid vallen moeilijk los te zien van de verschillen in het niveau van aselect politietoezicht.

Het lijkt mogelijk het aselecte toezichtniveau in de politieregio Hollands Midden aanzienlijk te verhogen zonder dat daarvoor (veel) meer politiecapaciteit nodig is. Dat zou bijvoorbeeld kunnen gebeuren door het oprichten van een regionale 'vliegende alcoholbrigade', zoals aanbevolen in het verslag van het SWOV-onderzoek in de provincie Zuid-Holland in 1995. Maar ook het invoeren van systematische aselecte alcoholcontrole door surveillance-teams kan bijdragen aan het creëren van een grotere subjectieve pakkans.

Uit een oogpunt van efficiency verdient het aanbeveling het zwaartepunt van politietoezicht te leggen bij die dagen en tijdstippen van de week waarop het meest onder invloed wordt gereden en ook de meeste alcohol-ongevallen gebeuren:

- de vrijdag-, zaterdag- en zondagnacht (tussen 22.00 en 04.00 uur); en
- de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur).

Vanzelfsprekend moeten ook voorlichting en publiciteit over de gevaren van rijden onder invloed en over het politietoezicht op alcoholgebruik altijd een integraal onderdeel uitmaken van eventuele maatregelen en acties.

Enquête SWOV-onderzoek Rij- en drinkgewoonten 1996

Onderzoeksgebied:

Inwonertal:

Contactpersoon:

A. Geef een globale schatting van de ontwikkeling van het alcoholtoezicht in het onderzoeksgebied in 1996 ten opzichte van 1995:

☐ toegenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
	☐ meer dan 100%
☐ afgenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ meer dan 50%
☐ gelijk gebleven	

B. Zijn in 1996 in het onderzoeksgebied de volgende soorten alcoholcontrole uitgevoerd:

1. geplande aselecte controles met teams van 6 of meer agenten	☐ ja, ≥ 24
	☐ ja, 12-23
	☐ ja, 6-11
	☐ ja, 1-5
	☐ nee
2. aselecte controles tijdens de surveillance	☐ ja, (bijna) dagelijks
	☐ ja, incidenteel
	☐ nee
3. selectieve controles tijdens de surveillance (bijvoorbeeld n.a.v. rijgedrag)	☐ ja, systematisch
	☐ ja, incidenteel
	☐ nee
4. alcoholcontrole bij ongevallen	☐ ja, systematisch
	☐ ja, incidenteel
	☐ nee

WPM-analyse biedt de mogelijkheid niet alleen de samenhang tussen twee variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * BAG') te toetsen, maar ook die tussen drie of vier variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * geslacht * leeftijd * BAG').

Elke variabele is opgedeeld in een beperkt aantal klassen. Ten behoeve van de analyse worden de klassen steeds in twee groepen onderverdeeld (gedichotomiseerd). Per variabele is het aantal opdelingen gelijk aan het aantal klassen minus 1. De klasse(n) met een positief teken wordt/worden steeds vergeleken met de klasse(n) met een negatief teken. Klassen met de waarde 0 worden niet meer in de analyse betrokken.

Bij een variabele als 'geslacht' (twee klassen) is er slechts één vergelijking mogelijk, namelijk tussen mannen en vrouwen. De 'designmatrix' voor de analyse is dan: 1 -1.

De variabele 'leeftijd' is in vier klassen ingedeeld. De designmatrix bevat drie vergelijkingen. Welke dat zijn, hangt af van de vooraf geformuleerde hypothesen. Een mogelijke 'designmatrix' is:

1	-1	-1	1	(jongeren en ouderen versus de middengroepen)
1	0	0	1	(jongeren versus ouderen)
0	1	-1	0	(de groep van 25-35 jr. versus de groep van 35-50 jr.)

Of er significante verschillen in de BAG-verdeling naar geslacht enzovoort bestaan, blijkt uit de chi-kwadraatwaarde die uit de analyse volgt, in combinatie met het bijbehorende aantal vrijheidsgraden (df).

De bijdrage van de verschillende klassen aan een eventueel significant effect blijkt uit de standaardscore (= Z-waarde) per deelanalyse.

Het is mogelijk dat uit een analyse volgt dat er in het geheel genomen geen significante verschillen zijn in de BAG-verdeling naar een bepaald kenmerk (bijvoorbeeld geslacht), maar dat er wel sprake is van een significant speciaal effect (bijvoorbeeld: onder de mannen komen verhoudingsgewijs meer zware overtreeders voor dan onder de vrouwen).

In het kader van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Zuid-Holland is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

Bijlage 3

Tabellen 1 t/m 6

- 1a. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1995*
- 1b. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1996*

- 2a. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1995*
- 2b. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1996*

- 3a. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1995*
- 3b. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1996*

- 4a. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1995*
- 4b. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1996*

- 5a. *Herkomst van overtredders naar BAG-klasse in 1995*
- 5b. *Herkomst van overtredders naar BAG-klasse in 1996*

- 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1995*
- 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1996*

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	662	8,3%	2,7%	1,2%	0,5%	4,4%
Zaterdag	580	3,1%	1,6%	1,2%	0,2%	2,9%
Totaal	1242	5,9%	2,2%	1,2%	0,3%	3,7%

Tabel 1a. Alcoholgebruik naar weekenddag, 1995.

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Den Haag	300	10,0%	3,3%	1,7%	0,3%	5,3%
Gouda	362	6,9%	2,2%	0,8%	0,6%	3,6%
Noordwijk	--	--	--	--	--	--
Zoetermeer	--	--	--	--	--	--
Totaal	662	8,3%	2,7%	1,2%	0,5%	4,4%
<i>Zaterdag</i>						
Vlaardingen	314	2,9%	1,3%	1,6%	0,3%	3,2%
Hoeksche Waard	266	3,4%	1,9%	0,8%	--	2,6%
Dordrecht	--	--	--	--	--	--
Voorne	--	--	--	--	--	--
Totaal	580	3,1%	1,6%	1,2%	0,2%	2,9%

Tabel 2a. Alcoholgebruik naar dag en gebied, 1995.

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	1444	6,4%	2,5%	2,4%	1,0%	5,9%
Zaterdag	1694	5,4%	2,7%	1,4%	0,5%	4,5%
Totaal	3138	5,8%	2,6%	1,8%	0,8%	5,2%

Tabel 1b. Alcoholgebruik naar weekenddag, 1996.

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Den Haag	455	5,3%	2,0%	2,2%	0,7%	4,8%
Gouda	428	5,6%	2,6%	2,6%	1,4%	6,5%
Noordwijk	255	7,1%	3,1%	3,9%	2,4%	9,4%
Zoetermeer	306	8,5%	2,6%	1,0%	--	3,6%
Totaal	1444	6,4%	2,5%	2,4%	1,0%	5,9%
<i>Zaterdag</i>						
Rotterdam	807	5,7%	2,9%	1,9%	0,7%	5,5%
Hoeksche Waard	438	3,0%	1,4%	0,5%	--	1,8%
Dordrecht	244	8,6%	1,6%	1,2%	0,4%	3,3%
Voorne	205	5,4%	5,9%	1,5%	1,0%	8,3%
Totaal	1694	5,4%	2,7%	1,4%	0,5%	4,5%

Tabel 2b. Alcoholgebruik naar dag en gebied, 1996

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	252	9,9%	1,6%	0,4%	0,4%	2,4%
00-02 uur	270	7,8%	3,3%	0,7%	0,7%	4,8%
02-04 uur	140	6,4%	3,6%	3,6%	--	7,1%
Totaal	662	8,3%	2,7%	1,2%	0,5%	4,4%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	261	3,1%	1,1%	1,5%	--	2,7%
00-02 uur	200	3,5%	1,5%	1,0%	0,5%	3,0%
02-04 uur	119	2,5%	2,5%	0,8%	--	3,4%
Totaal	580	3,1%	1,6%	1,2%	0,2%	2,9%

Tabel 3a. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1995.

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	220	3,2%	1,4%	0,9%	--	2,3%
25-34 jr	277	7,6%	2,9%	0,4%	0,4%	3,6%
35-49 jr	283	8,1%	3,2%	2,8%	0,7%	6,7%
50 jr e.o.	151	9,3%	3,3%	2,0%	0,7%	6,0%
Totaal	931	7,0%	2,7%	1,5%	0,4%	4,6%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	79	--	--	--	--	--
25-34 jr	103	3,9%	--	1,0%	--	1,0%
35-49 jr	95	4,2%	2,1%	--	--	2,1%
50 jr e.o.	34	--	--	--	--	--
Totaal	311	2,6%	0,6%	0,3%	--	1,0%

Tabel 4a. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1995.

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	629	4,5%	2,7%	1,0%	0,6%	4,3%
00-02 uur	575	7,8%	2,1%	3,3%	0,9%	6,3%
02-04 uur	240	7,9%	2,9%	3,8%	2,5%	9,2%
Totaal	1444	6,4%	2,5%	2,4%	1,0%	5,9%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	682	3,5%	1,2%	0,4%	0,3%	1,9%
00-02 uur	547	6,2%	2,6%	1,1%	0,7%	4,4%
02-04 uur	465	7,1%	4,9%	3,0%	0,6%	8,6%
Totaal	1694	5,4%	2,7%	1,4%	0,5%	4,5%

Tabel 3b. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1996

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	563	4,4%	1,2%	2,0%	0,2%	3,4%
25-34 jr	837	7,3%	3,1%	1,7%	0,7%	5,5%
35-49 jr	626	6,2%	4,8%	3,0%	1,8%	9,6%
50 jr e.o.	362	6,9%	3,0%	2,5%	1,7%	7,2%
Totaal	2388	6,3%	3,1%	2,2%	1,0%	6,3%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	160	1,3%	0,6%	0,6%	--	1,3%
25-34 jr	265	4,9%	0,8%	0,4%	--	1,1%
35-49 jr	219	6,8%	1,8%	0,9%	--	2,7%
50 jr e.o.	106	2,8%	--	--	--	--
Totaal	750	4,4%	0,9%	0,5%	--	1,5%

Tabel 4b. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1996.

BAG-‰	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	8	50%	--	25%	25%	--
0,8-1,3	15	53%	--	47%	--	--
≥ 1,3	3	33%	--	33%	--	33%
Totaal	26	50%	--	38%	8%	4%

Tabel 5a. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse, 1995.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Haaglanden	300	10,0%	3,3%	1,7%	0,3%	5,3%
Hollands Midden	362	6,9%	2,2%	0,8%	0,6%	3,6%
R'dam-Rijnmond	314	2,9%	1,3%	1,6%	0,3%	3,2%
Z-Holland-Zuid	266	3,4%	1,9%	0,8%	--	2,6%
Totaal	1242	5,9%	2,2%	1,2%	0,3%	3,7%

Tabel 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1995.*

BAG-‰	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	12	75%	--	17%	8%	--
0,8-1,3	53	55%	4%	30%	8%	4%
≥ 1,3	24	67%	--	25%	4%	4%
Totaal	89	61%	2%	27%	7%	3%

Tabel 5b. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse, 1996.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Haaglanden	761	6,6%	2,2%	1,7%	0,4%	4,3%
Hollands Midden	683	6,1%	2,8%	3,1%	1,8%	7,6%
R'dam-Rijnmond	1012	5,6%	3,5%	1,8%	0,8%	6,0%
Z-Holland-Zuid	682	5,0%	1,5%	0,7%	0,1%	2,3%
Totaal	3138	5,8%	2,6%	1,8%	0,8%	5,2%

Tabel 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1996.*